

Norges Høyesterett og internasjonalt domstols- og dommersamarbeid

1. Innledning

At dommere har kontakt med og lærer av og får inspirasjon fra kolleger i andre land, er ikke noe nytt fenomen. Men jeg skal ikke dvele ved historien, men se på den kontakt Norges Høyesterett og dommerne her i dag har med domstoler og dommerkolleger i andre land. Denne kontakten er, som jeg vil vise, betydelig. Den er etter mitt skjønn viktig for kvaliteten på avgjørelsene og dommerarbeidet i Norges Høyesterett.

Mye av årsaken til den utstrakte kontakt det i dag er mellom nasjonale høyesteretter og dommerne i disse domstolene, er å finne i internasjonaliseringen av retten. For Norges del er stikkordene EØS-samarbeidet og ikke minst inkorporeringen i norsk rett av sentrale menneskerettskonvensjoner. Også uten en slik internasjonalisering av retten ville nok et internasjonalt dommersamarbeid kunne vært nyttig, men internasjonaliseringen har gjort et slikt samarbeid helt nødvendig.

Norges Høyesteretts internasjonale kontakter og samarbeid må ses på bakgrunn av at vår Høyesterett har generell kompetanse i alle typer rettslige tvister og straffesaker. Norges Høyesterett er vår øverste domstol i sivile retts tvister, i straffesaker, i administrative saker med tvister mellom private rettssubjekter og det offentlige og vår høyesterett er også en konstitusjonsdomstol i den forstand at Høyesterett i konkrete retts tvister og straffesaker kan prøve om lover og vedtak er i strid med Grunnloven. Det er ingen form for spesialisering i Høyesterett. Alle dommerne tildeles alle typer saker.

2. Ulike former for samarbeid – oversikt

Det internasjonale samarbeidet har ulike former. Mellom de nordiske høyesterettene er det et institusjonalisert samarbeid med høyesterettspresidentmøter, høyesterettsdommerseminarer, møter mellom direktørene og møter mellom bibliotekarene. Det er også et viktig uformelt samarbeid mellom de nordiske høyesterettene som dels også involverer andre grupper ansatte. Dette kommer jeg i detalj tilbake til.

Innenfor EU er det organisasjoner for nasjonale høyesteretter – en for presidentene i de alminnelige høyesterettene og en for de administrative høyesteretter. Norges Høyesterett deltar som observatør i begge disse foreningene.

Det er en europeisk og en global forening for konstitusjonsdomstoler. Norges Høyesterett er medlem i begge disse foreningene.

Det er også en internasjonal forening for skattedomstoler. Norges Høyesterett deltar her. Det samme er tilfellet for en forening for dommere som har saker med miljørettslige spørsmål.

Norges Høyesterett har over tid hatt nær kontakt med enkelte høyesteretter i andre land. Kontakten med de nordiske høyesteretter er nevnt. Men det er også enkelte andre land hvor kontakten med domstoler er eller har vært særlig nær. Jeg kan her nevne Russland, Kina,

Vietnam, Litauen, Sør-Afrika, Slovenia, Polen, Georgia og Østerrike. Bakgrunnen for og formålet med denne kontakten har vært ulikeartet. Jeg kommer tilbake til det.

Internasjonaliseringen har medført at det er opprettet internasjonale domstoler av ulik karakter. Noen av disse domstolene har direkte betydning for vår virksomhet – først og fremst ved at de avsier avgjørelser som utgjør viktige rettskilder for vår egen rettsanvendelse. Enkelte domstoler knyttet til menneskerettskonvensjoner, kan også prøve konvensjonsanvendelsen i nasjonale vedtak – også av nasjonale høyesteretter. Det viktigste eksemplet her er Den europeiske menneskerettsdomstol i Strasbourg. I vår høyesterett har vi sett det som viktig å lære disse internasjonale domstolene nærmere å kjenne, og vi har hatt studieturer til flere internasjonale domstoler.

Vi får hvert år invitasjon til en rekke konferanser og seminarer. Noen av konferansene gjelder spørsmål som har liten relevans for vårt arbeide, og da deltar vi ikke. Men det er også mye som er av interesse, og vi deltar på noe av dette – innenfor de rammer som dommerarbeidet tillater.

Som dere vil skjønne, er den internasjonale virksomheten til Norges Høyesterett, og da særlig for dommerne, samlet sett betydelig. Men vi har alle en travel hverdag i vår dømmende virksomhet. Det sier seg selv at det er begrenset hvor mye den enkelte dommer kan engasjere seg i det internasjonale samarbeidet. Vi deler derfor på dette. På det enkelte arrangement med norsk deltakelse er det gjerne med en eller to fra vår domstol. Men helt unntaksvis hender det også at alle eller en stor del av Høyesteretts dommere deltar på arrangementer – for eksempel på studiebesøk til internasjonale domstoler.

3. Det nordiske høyesterettssamarbeidet

3.1 Innledning

Det viktigste internasjonale samarbeidet for Norges Høyesterett er uten tvil samarbeidet og kontakten med de øvrige nordiske høyesterettene. Det er dels et samarbeid innenfor faste strukturer og rammer, men det er i tillegg også et mer uformelt samarbeid som omfatter store grupper av ansatte.

3.2 Høyesterettspresidentmøtene

Kjernen i samarbeidet er de årlige høyesterettsrettspresidentmøtene. Disse møtene har mer enn en 50-årig tradisjon. Oppgaven med å arrangere det årlige høyesterettspresidentmøtet går på omgang mellom de nordiske landene – Danmark, Finland, Island, Sverige og Norge.

Det sies at det i sin tid var justitarius Terje Wold i Norges Høyesterett som tok initiativet til disse møtene. Wold var justitarius i perioden 1958-1969, og i løpet av hans justitariusperiode skal altså disse møtene ha tatt til. Nå var det ikke noe helt nytt at presidentene i høyesterettene i de nordiske landene møttes. Det har vært arrangert nordiske juristmøter hvert tredje år siden 1872 – med unntak av krigsårene 1940-1945, og dommere i de nordiske høyesterettene har deltatt aktivt i disse møtene.

Frem til og med 2002 var det av domstolens dommere bare høyesterettspresidentene som deltok i de årlige rettspresidentmøtene, og de hadde sine ektefeller med. Møtene var nok først og fremst sosiale sammenkomster, selv om det også var faglige innslag – som kunne gjelde organisatoriske eller rettslige spørsmål. Men også den sosiale siden er jo viktig. For en leder av et lands høyesterett oppstår det fra tid til annen spørsmål som det er behov for å kunne diskutere med andre i tilsvarende posisjoner, og da er det nyttig å ha et slikt nordisk nettverk.

I 2003 skjedde det vesentlige endringer i møteopplegget. Det var Norge som var arrangør det året og som inviterte til møtet. Møteprogrammet ble lagt om slik at det dominerende ble faglige temaer og faglige diskusjoner. Ektefeller ble ikke invitert, slik det heller ikke lenger er vanlig i andre internasjonale fora for dommere. I tillegg til rettspresidenten ble det invitert ytterligere en dommer fra hver av høyesterettene. I Sverige og Finland er den øverste domsmyndigheten delt mellom en alminnelig høyesterett og en administrativ høyesterett. Frem til og med 2002 var det bare de alminnelige høyesterettene i Sverige og Finland som var med på presidentmøtene. Til møtet i 2003 ble også presidentene og en dommer fra de administrative høyesterettene invitert, og samarbeidet har etter dette tidspunktet omfattet alle de nordiske høyesterettene – altså også forvaltningshøyesterettene. Det var videre en mer "teknisk" omlegging ved at møtene ble flyttet fra hovedstaden og til et annet sted i landet – også dette fra og med møtet i 2003.

I Norge har vi i min tid som justitiarius lagt vekt på å legge møtene til steder vi antok at våre nordiske kolleger kunne ha en særlig interesse av å komme, blant annet ut fra de muligheter møtestedet ga for å kunne orientere om viktig næringsliv, kultur mv. Møtene i Norge er i min tid lagt til Utstein Kloster utenfor Stavanger (2003) med orientering i norsk oljevirkosomhet i tillegg til det juridisk faglige, Svalbard (2008) med temaer om rettslige spørsmål i tilknytning til Svalbardtraktaten og særlige miljøspørsmål mv. og 2013 (Lillehammer) med særlig vekt på kultur ut over det juridisk faglige.

De nordiske høyesterettspresidentmøtene går over tre dager, inkludert ankomst- og avreisedag. Det er full enighet om at den omleggingen av møtene som er skissert foran har vært meget vellykket – ikke minst ved at møtene har fått en langt tyngre faglig del.

Hva slags faglige temaer behandles på de nordiske rettspresidentmøtene? Første programpost følger et helt fast mønster. Møtene starter med at hvert land redegjør for hva som har skjedd det siste året. Endringer i dommersammensetningen og viktige organisatoriske og administrative endringer trekkes frem. Det gis en kort redegjørelse for de aller viktigste avgjørelsene som er avsagt. Denne posten er av stor betydning. Vi får et innblikk i hva som skjer i søsterdomstolene og hvorfor. Ikke sjelden vil tilsvarende administrative, organisatoriske og rettslige problemstillinger dukke opp hos oss selv. Innblikk i hva som da har skjedd om det samme i et annet nordisk land, er viktig kunnskap.

Temaer ellers på møtene kan gjelde alle typer administrative, organisatoriske eller rettslige spørsmål som kan ha interesse for de nordiske høyesterettene. Det kan være fra de mindre, kanskje nokså trivielle, spørsmål og saker, til de store og viktige prinsippspørsmål, som også kan berøre forholdet til de to andre statsmakter. Jeg skal gi noen få eksempler.

Noe vi selvsagt er opptatt av er rekrutteringen til høyesterettene – først og fremst av dommere, men også av juridisk personale ellers. Vi har blant annet diskutert søknadsprosessen, og den innflytelse den nasjonale høyesterett har og bør ha på utvelgelsen av nye dommere. Spørsmålet om offentlighet om søkerne har vært et tema. Adgangen til som høyesterettsdommer å påta seg sideverv har vært diskutert. Bruken av juridiske utredere har vært et tema på flere av møtene. Uavhengighetsspørsmål – herunder spørsmålet om i hvilken grad en høyesterett bør ha en institusjonell uavhengighet – har vært oppe. Forholdet til media og mediestrategi har også vært tema på flere møter.

Av mer juridisk pregete temaer kan nevnes de nasjonale høyesteretters rettsskapende virksomhet og de nordiske høyesteretter som konstitusjonsdomstoler. Videre er tatt opp straffutmåling for viktige forbrytelsestyper – som vold og narkotika.

Spørsmål i tilknytning til internasjonaliseringen har stått sentralt på mange av møtene. Viktige og vanskelige temaer som forbudet mot dobbeltforfølgning etter EMK har vært oppe på flere møter. Det samme gjelder avveiningen mellom ytringsfriheten og privatlivets fred etter EMK. Også mer gjennomgående temaer som den nasjonale skjønsmarginen ved anvendelsen av EMK har vært tema.

Tilknytningen til EU er som kjent forskjellig for Island og Norge på den ene siden og Danmark, Finland og Sverige på den annen. Men den tilknytningen som Island og Norge har til EU gjennom EØS, gjør likevel at vi alle i stor grad er stilt overfor tilsvarende rettslige problemer. For oss som er dommere i Norges eller Islands høyesteretter, er det uansett av interesse å holde seg a jour med utviklingen av institusjoner og rettsregler innenfor EU, også når dette ikke får en direkte betydning for oss. Viktige utviklingstrekk innenfor EU har vært tema på møtene. Ved et par anledninger har vi også sett på plikten/anledningen for de nasjonale høyesteretter til å stille spørsmål til henholdsvis EU-domstolen og EFTA-domstolen. I forbindelse med oppstarten av Den internasjonale straffedomstolen – ICC – var denne domstolen tema på et av våre møter.

Hva er så nytten av disse nordiske rettspresidentmøtene? Dette må ses ut fra de oppgaver presidentene for høyesterettene har. Som justitiarius har jeg det øverste ansvaret for de administrative og organisatoriske sider ved driften av domstolen samtidig som jeg er dommer på like linje med de øvrige dommere ved domstolen, og jeg er alltid rettsformann i de saker jeg er med i hva enten de behandles i plenum, storkammer, avdeling eller i ankeutvalget – med et særlig ansvar for å se til at saken behandles på faglig best mulig måte. De organisatoriske og administrative sider ved driften av en domstol som Høyesterett må stadig utvikles for at Høyesterett best mulig skal kunne fylle sine oppgaver. For slik administrativ og organisatorisk utvikling, er kjennskap til det som skjer i våre søsterdomstoler i de nordiske landene av stor betydning. De rettslige spørsmålene vi stilles overfor i sakene har ikke sjelden paralleller i saker i andre nordiske land. Over tid gir faglige impulser fra nordiske kolleger kunnskap og innsikt som hever ens egen kompetanse og evne til å løse de faglige oppgavene som dommer og domstolleder. I disse sammenhenger hører også et uformelt element hjemme. Det at vi fra møtene kjenner hverandre, gjør at det er lett å ta kontakt når vi har behov for råd. Det er en kontaktmulighet jeg har benyttet meg av mange ganger – først og fremst i organisatoriske og administrative spørsmål.

Til slutt under dette punktet: Hvorfor er et nordisk forum for høyesterettspresidenter så viktig? Kunne man for Norges Høyesterett ikke like godt tenkt seg et forum med rettspresidenter fra andre land? Jeg tror svaret på det siste spørsmålet er et klart nei, og svaret på det første ligger dels i et rettskulturelt fellesskap og ikke minst i at vi inngår i et felles språkområde. Det siste gjelder riktignok bare fullt ut for Danmark, Sverige og Norge. For Finland dominerer finsk språk mer og mer, men til nå har rettspresidentene der på alle måter behersket svensk. For islendinger blir nødvendigvis de øvrige skandinaviske språk fremmedspråk – til tross for det språklige felles historiske utgangspunktet. Men også for Island har det vært slik at rettspresidentene og mange av dommerne ellers har hatt meget godt kjennskap til dansk, norsk eller svensk språk. Et tredje element som har vært av betydning for at de nordiske høyesterettspresidentmøter har blitt et viktig forum, er nok rett og slett at det har vært en relativt liten og håndterlig forsamling. Det at vi har vært en liten gruppe, har i seg selv bidratt til at vi er blitt godt kjent og trygge på hverandre.

3.3 De nordiske høyesterettsdommerseminarene

De nordiske høyesterettsdommerseminarene er av langt nyere dato enn høyesterettspresidentmøtene. Det første ble arrangert i 2007. De holdes hvert år, med unntak av hvert tredje år når Nordisk juristmøte arrangeres. Hvert land kan delta med inntil åtte høyesterettsdommere – for Sverige og Finland må de åtte plassene deles mellom dommerne i Högsta domstolen og Högsta forvaltningsdomstolen. Det har vært vanlig at presidentene i de nasjonale høyesterettene deltar også i høyesterettsdommerseminarene.

Bakgrunnen for etableringen av høyesterettsdommerseminarene er litt sammensatt. Rent konkret ble ideen unnfanget i forbindelse med en konferanse i Warszawa i 2006 hvor blant andre presidentene i Danmarks Højesteret og Högsta domstolen i Sverige og jeg selv deltok. Noe av begrunnelsen lå nok i at enkelte av de temaer som var oppe på den konferansen kunne fortjene en nærmere diskusjon – og da i et forum med nordiske dommere. Men den viktigste grunnen til etableringen av de nordiske høyesterettsdommerseminarene lå likevel i de erfaringene som var høstet etter omleggingen av høyesterettspresidentmøtene til å bli langt mer faglig tunge. Der ble det tatt opp temaer alle som deltok i presidentmøtene følte at også de øvrige dommerne i våre domstoler burde bli involvert i.

De temaer som behandles på høyesterettsdommerseminarene, er mye av samme karakter som temaene for de faglige diskusjonene på høyesterettspresidentmøtene. Ved siste møte var sider ved høyesterettens bidrag til rettsutvikling et hovedtema. Det hadde også vært tema på presidentmøtet året før. Dette er nok litt typisk. På flere av presidentmøtene har det vært tatt opp vanskelige og prinsipielle temaer og hvor konklusjonen har vært at dette bør vi arbeide videre med på et høyesterettsdommerseminar.

3.4 Formalisert samarbeid ellers mellom de nordiske høyesterettene

Årlig holdes det møter mellom direktørene for de nordiske høyesterettene. Selv om rettspresidentene også har det øverste administrative ansvaret for sin domstol, ligger den daglige administrative ledelsen til direktørene. Direktørene vil også være helt sentralt involvert i de administrative spørsmål hvor rettspresidenten treffer den endelige avgjørelsen. Direktørmøtene har vært et viktig forum for erfaringsutveksling. Ikke minst har

erfaringene fra de øvrige nordiske høyesteretter vært nyttige ved den ganske betydelige organisasjonsutviklingen som Norges Høyesterett har vært gjennom i de siste 10 til 15 årene.

Det holdes også årlige møter mellom bibliotekarene ved de nordiske høyesterettene. Bibliotekarstillingene ved de nasjonale høyesterettene er utfordrende. Bibliotekarene skal følge med i hva som nasjonalt og internasjonalt kommer av litteratur som kan være av interesse og også ha oversikt over databaser med rettsstoff og den utviklingen som skjer her. Erfaringsutveksling med nordiske kolleger har også for dem vist seg å være meget nyttig.

3.5 Annet samarbeid mellom de nordiske høyesterettene

De juridiske utrederne i Norges Høyesterett har hatt betydelig kontakt med sine kolleger i de nordiske høyesterettene. Dels har det vært studieturer til andre nordiske høyesteretter, og vi har også hatt grupper av utredere fra de andre nordiske landene i vår Høyesterett. Temaer har vært arbeidsoppgaver og arbeidsmåte. Denne erfaringsutvekslingen har vært særlig viktig for Norges Høyesterett fordi vi nå er i ferd med å foreta en ganske betydelig utvidelse av arbeidsoppgavene for utrederne – noe som også krever organisasjonsendringer. De juridiske utrederne har også vært på studieturer til EMD og til EFTA-domstolen og EU-domstolen.

Også saksbehandlerne i ikke-juridiske stillinger i Norges Høyesterett har besøkt høyesterettene i Danmark og Sverige, blant annet for å kunne sammenligne arbeidsmåter og arbeidsrutiner med henblikk på mulig effektivisering og kvalitetssikring av sitt arbeide.

Norges Høyesterett startet sin virksomhet i 1815 med den danske høyesterett som forbilde – med likeartet prosessmåte, arbeidsform og organisasjon. Selv om mye er endret både i Danmarks Højesteret og i Norges Høyesterett i de 200 år som er gått, er likevel mye av grunntrekkene fremdeles i behold i begge domstoler. Dette har nok gjort at det har vært en helt spesiell og nær kontakt mellom høyesterettene i Danmark og Norge. På helt uformelt grunnlag har flere av dommerne i Norges Høyesterett vært på studieturer til Danmarks Højesteret og over en uke eller 14 dager og fått være med i retten, og under voteringene og domsskrivningen i sakene. Det har vært en nyttig erfaring for å kunne se om vår egen arbeidsmåte bør justeres. Det har også vært nyttig for dommerne å se hvorledes Danmarks Højesteret bruker sine utredere (dommerfullmektiger) i forberedelsen av hovedforhandlingen i sakene nettopp med henblikk på den utvidelsen av arbeidsoppgavene for utrederne som vi er i ferd med å innføre.

Det utstrakte samarbeidet mellom de nasjonale høyesteretter i Norden har ledet til at vi kjenner våre nordiske kolleger godt – ikke minst gjelder det for rettspresidentene. Dette kjennskapet – og også vennskapet – gjør at terskelen for å ta kontakt for å søke råd i spørsmål som oppstår er lav. Det er ingen overdrivelse å si at det er en ikke helt ubetydelig slik uformell kontakt mellom våre domstoler.

4.Særlig samarbeid med andre land enn de nordiske

Over tid har Norges Høyesterett hatt et særlig samarbeid med enkelte andre land enn de nordiske. Russland er et av de landene Norge har felles grense med, og etter

Sovjetsamveldets oppløsning og den begynnende demokratisering i Russland falt det naturlig å etablere kontakt med Russlands høyesterett. Dette skjedde i 1990-årene, og det var også i det første ti-året etter århundreskiftet atskillig kontakt med besøk og gjenbesøk. Temaer som ble tatt opp på møtene var dels prosess – hvorledes forsvarlig saksbehandling burde legges opp – og dels menneskerettigheter. Vi har nå i noen år vært inne i en periode hvor kontakten med Russlands høyesterett har vært svært beskjeden. Kontakten med russisk høyesterett bør reaktiveres når forholdene ligger til rette for det.

Særlig på 1990-tallet hadde vi også et samarbeid med Litauen og spesielt Litauens konstitusjonsdomstol. Det var et ledd i å støtte opp under etableringen av gode og uavhengige domstoler i et nytt demokrati.

Noe av den samme tanke ligger bak samarbeidet med Georgias høyesterett. Grupper av dommere fra vår høyesterett har to ganger vært i Georgia og hatt faglige drøftelse der med dommere i Georgias høyesterett og grupper derfra har to ganger vært i Norge til tilsvarende drøftelser. Dette samarbeidet må også ses i sammenheng med at Norge over lang tid har søkt å bidra til utviklingen av gode domstoler, påtalemyndighet og advokater i Georgia. I mange flere år var det en permanent norsk tilstedeværelse i Georgia med en norsk dommer, norsk statsadvokat og norsk advokat.

Det er også grunn til å nevne et samarbeid med Slovenias høyesterett og Slovenias konstitusjonsdomstol. Dette samarbeidet kom i stand først godt etter århundreskiftet, og var nok mye begrunnet i behov i Slovenia for å videreutvikle disse domstolene. I samarbeidet her, som skjedde mellom grupper av dommere, var det mye å lære også fra vår side.

Fra 2004 har vi hatt et samarbeid med domstoler i Sør-Afrika, spesielt Sør-Afrikas konstitusjonsdomstol. Sør-Afrika har et velutviklet domstolssystem og dommere med meget høy faglig kvalitet. Samarbeidet her er preget av gjensidighet – også i nytte og kompetanseoppbygging for dommerne. Det har vært dommerdelegasjoner fra Norge i Sør-Afrika og omvendt. Temaer for de faglige diskusjoner har ikke minst vært organisatoriske spørsmål. Bakgrunnen for den særlige kontakten med Sør-Afrika var nok opprinnelig politisk motivert. Norge – og norsk utenrikstjeneste – støttet i betydelig grad ANC økonomisk og på annen måte under apartheidregimet. For det senere samarbeidet har dette også spilt en rolle. Videre har det nok hatt betydning at Norge er et lite land, uten noen fortid som kolonimakt og med et rettssystem som på mange måter minner om det engelske – som jo også i høy grad har vært med på å prege Sør-Afrikas domstoler.

I en periode hadde Norges Høyesterett nær kontakt med Kinas høyesterett og Vietnams høyesterett. Dette var et ledd i den menneskerettighetsdialogen Norge hadde med disse landene. Kontakten med Kina ligger nå helt nede – fordi Kina ikke ønsker kontakt med norske myndighetsorganer. Menneskerettighetsdialogen med Vietnam forsetter så vidt jeg vet, men Norges Høyesterett har i de aller siste årene ikke vært involvert denne.

5.Studiebesøk til og fra utenlandske og internasjonale domstoler

Internasjonale domstoler og tribunaler spiller en stadig større rolle i straffeforfølgning og for løsning av sivile rettstvister. Det er viktig for dommere, herunder for dommerne i Norges

Høyesterett, å ha godt kjennskap til disse domstolene, deres arbeidsmåte og avgjørelser. Dette har vært bakgrunnen for at vi fra Norge i min periode som justitiarius har foretatt studieturer, hvor alle dommerne har vært med, til flere internasjonale domstoler. Vi har to ganger vært i EMD og fått orienteringer og hatt faglige diskusjoner med dommere og andre medarbeidere. Vi har vært i EFTA-domstolen og EU-domstolen og fått tilsvarende orienteringer og hatt tilsvarende diskusjoner med dommere og andre ansatte. Vi har også besøkt samtlige av de internasjonale domstolene som er lokalisert i Haag.

Studiebesøk som har involvert alle eller en stor del av Høyesteretts dommere har også ved noen få anledninger gått til nasjonale domstoler. Vi har besøkt Finlands högsta forvaltningsdomstol for å få et nærmere innblikk i hvordan en forvaltningshøyesterett arbeider, og vi har hatt to seminarer – ett i Polen og ett i Norge – med dommere fra Polens konstitusjonsdomstol for å få nærmere kunnskap om en rendyrket konstitusjonsdomstol, blant annet for å ha et sammenligningsgrunnlag med våre egne oppgaver som konstitusjonsdomstol. Jeg nevner at en gruppe dommere fra vår høyesterett i oktober i år vil besøke Østerrikes konstitusjonsdomstol og ha et seminar med dommerne der. Initiativet til dette kom fra Østerrikes konstitusjonsdomstol. Dette er et seminar som ganske sikkert vil bli fulgt opp med et gjensbesøk fra østerisk side til vår domstol i 2016 eller 2017.

6. Deltakelse i internasjonale foreninger

Jeg nevnte at Norges Høyesterett deltar som observatør i foreningene innen EU for alminnelige høyesteretter og for forvaltningshøyesteretter. Reelt sett deltar vi i foreningene langt på vei på linje med medlemslandene i foreningene. Observatørstatusen og deltakelsen gjennom den er nyttig, dels fordi vi som medlemmer av EØS kan bli berørt på samme måte som domstolene i EU-landene, og dels fordi det generelt er av interesse å følge den rettslige utviklingen innenfor EU. Det er også – som nevnt under punkt 2 – andre internasjonale foreninger vi er med i – og da som medlemmer. Det er ulike dommere som har ansvaret for å følge opp arbeidet i disse foreningene. I møter og seminarer i disse foreningene er det jevnlig deltakelse fra norsk side.

7. Deltakelse på seminarer mv.

Det arrangeres årlig et stort antall seminarer og konferanser i ulike fora. Vi får til Høyesterett et meget stort antall invitasjoner til å delta i dette. Mye har liten interesse, og da deltar vi selvsagt ikke. Men noe er av interesse, og da sendes det ut en orientering til dommerne med spørsmål om noen har tid og ønske om å delta. Ofte vil situasjonen være at arbeidsprogrammet er slik at ingen har mulighet, men særlig hvis det gis et tidsmessig godt varsel og det er en konferanse av stor interesse, så er det en eller et par dommere som ønsker å reise.

I noen seminarer er det viktig med deltakelse fra Norges Høyesterett. Jeg kan nevne at EFTA-domstolen i de senere år har holdt et seminar før sommerferiene med sentrale temaer fra sitt arbeidsområde. Hensett til EFTA-domstolens rolle og Norges medlemskap i EØS, har det vært nokså selvfølgelig at Norges Høyesterett må delta med representanter i disse seminarene. Jeg deltok selv i seminaret i 2014 hvor et tema var anmodninger fra nasjonale domstoler til EFTA-domstolen om rådgivende uttalelser. Det hadde vært rettet kritikk mot

Norges Høyesterett og mot meg personlig om at det ble stilt for få spørsmål til EFTA-domstolen fra Norges Høyesterett. Det var av den grunn nokså selvfølgelig at jeg selv deltok og holdt et innlegg om temaet. Det ble for øvrig senere samme høst holdt et seminar i vår høyesterett med EFTA-domstolen hvor blant annet det samme tema var oppe.

8. Internasjonalt besøk til Norges Høyesterett

En meget viktig del av Høyesteretts internasjonale virksomhet er alle de besøk vi årlig får av utenlandske dommere og justispolitikere. Svært ofte er det delegasjoner som kommer for å studere sider ved norsk rettsvesen, og da hører gjerne et besøk i Norges Høyesterett med. Slike delegasjoner tas i mot av et par dommere, direktør eller assisterende direktør og en fra ledelsen i det juridiske sekretariatet. Hvis jeg ikke sitter i retten når de kommer, er jeg oftest med. Med mindre de besøkende har ytret ønske om informasjon om et spesielt tema, får de vanligvis en times innføring om norske domstoler generelt og Høyesterett spesielt og deretter en omvisning i Høyesteretts hus.

Et par av besøkene fortjener å nevnes spesielt. Midt på sommeren 2003 fikk jeg en oppringing fra USAs ambassade. USAs justisminister – attorney general – Robert Ashcroft – var i Norge og ønsket å beske vår Høyesterett og diskutere spørsmål av felles interesse. Som mange sikkert vil huske var Ashcroft sentral ved etableringen og bruken av Guantánamo som fengsel for fanger amerikanerne mistenkte for å stå bak terrorvirksomhet. Fangene ble stort sett holdt der uten noen form for rettergang og under forhold og med en behandling som var sterkt kritikkverdig. Jeg fikk trommet sammen et knippe dommere som besto av Ketil Lund, Lars Oftedahl Broch, Karin Bruzelius foruten meg selv og direktør Gunnar Bergby. Vi hadde over et par timer en meget intens diskusjon om bruken av Guantánamo og også om amerikanernes bruk av dødsstraff mer generelt. Vi var ikke enige om mye – knapt om noe – men det skal Ashcroft ha at han som person var trivelig og bidro til en ordentlig diskusjon.

Det andre besøket i særklasse var da Vietnams president var på statsbesøk i Norge i 2008. Vietnam var da i ferd med å foreta en større domstolsreform, og presidenten hadde bedt om å få møte representanter for Høyesterett for å få synspunkter på reformforslag som forelå. Vi hadde meget gode diskusjoner med den vietnamesiske presidenten som hadde kunnskap og innsikt i domstolenes virksomhet og betydning.